

Zuid-Korea trekt lessen uit de Duitse hereniging

Onderzoekers maken scenario's voor Koreaanse eenwording

Achtergrond - 11 juni 2013

Voor het eerst in twee jaar zoeken Noord- en Zuid-Korea deze maand weer voorzichtig toenadering tot elkaar. Praten over een eventuele eenwording lijkt nog lang niet aan de orde. Toch houden onderzoekers in Korea en Duitsland zich bezig met de vraag hoe je twee zulke verschillende landen kunt herenigen. De Koreanen hopen daarbij van Duitsland te kunnen leren.

De ineenstorting van de DDR in 1989 kwam als een grote verrassing. De val van de Muur vormde het begin van de Duitse eenwording, die, ook tot veler verbazing, binnen een jaar een feit was. Er zijn experts die dit scenario ook voor Noord-Korea verwachten, zegt Yangyoon Kim, al ruim 20 jaar als onderzoeker verbonden aan het Korea Institute for National Unification KINU. "Omdat het er economisch zo slecht gaat, nemen zij aan dat het Noord-Koreaanse regime het niet lang meer houdt. Zeker niet als je de internationale druk op het land vergroot."

Kim ziet dit scenario niet graag uitkomen. Een hereniging op deze manier is praktisch niet uitvoerbaar, zegt hij in een telefonisch interview met Duitslandweb vanuit Seoul, kort voor Noord- en Zuid-Korea weer met elkaar in gesprek raken. Hij pleit voor een langzame transitie, voor aansturen op voorzichtige toenadering tussen de twee landen. Kim studeerde en promoveerde in de jaren tachtig in West-Duitsland en maakte er nog net de val van de Muur mee voor hij terug ging naar Zuid-Korea. Daar onderzoekt hij aan het KINU de economische aspecten van een eventuele Koreaanse eenwording.

Grondwet

Gedreven en in uitstekend Duits legt Kim uit wat nu de gevolgen zouden zijn van een ineenstorting van Noord-Korea. "Dan is 99 procent van de inwoners daar direct aangewezen op een bijstandsuitkering uit Zuid-Korea. Maar wij kunnen geen 22 miljoen mensen voeden. Zuid-Korea kan Noord-Korea niet opnemen zoals West-Duitsland dat in 1990 met Oost-Duitsland deed. Dat zou tot een enorme chaos leiden, financieel, economisch, op allerlei gebieden."

Een keuze heeft zijn land hierin niet, legt Kim uit. Net als de Bondsrepubliek voor

1989 heeft Zuid-Korea in de grondwet staan dat de regering 'een vreedzame, democratische en markteconomische vereniging' moet nastreven.

Politieke cultuur

Betrokken organisaties

- [Korea Institute for National Unification KINU](#), in Seoul, gefinancierd door de Zuid-Koreaanse overheid
- [Zuid-Koreaanse ministerie voor Eenwording](#) in Seoul
- [Kongju National University, College of Humanities and Social Sciences](#), in Kongju (Zuid-Korea)
- [Zentrum für Deutschland- und Europastudien, Chung Ang universiteit](#), Seoul
- [Zentrum für Sozialforschung Halle](#). Het [Koreaproject](#) wordt mede gefinancierd door de [Deutsche Forschungsgemeinschaft DFG](#)
- [Institut für Koreastudien](#), Freie Universität Berlin

Een andere vraag is wat een eventuele hereniging betekent voor de politieke cultuur en de stabiliteit van Korea, zegt Ton Nijhuis. Hij is wetenschappelijk directeur van het Duitsland Instituut Amsterdam en sprak vorig jaar op een bijeenkomst over dit onderwerp bij het Zentrum für Deutschland- und Europastudien van de Chung Ang universiteit in Seoul. "Bij de Duitse hereniging was de vraag wat er met de West-Duitse democratie zou gebeuren als er zoveel burgers uit de niet-democratische DDR bij zouden komen", legt Nijhuis uit. "En West-Duitsland was toen al 40 jaar een democratie. Uiteindelijk viel dat mee. Maar Zuid-Korea heeft veel minder democratische traditie dan Duitsland in 1989. Eigenlijk is het land pas sinds begin jaren negentig een democratie."

En vergeet niet, voegt Nijhuis daar aan toe, dat je over heel andere verhoudingen van inwoneraantallen spreekt. West-Duitsland had met een bevolking van zo'n 65 miljoen bijna vier keer zoveel inwoners als de DDR. Zuid-Korea heeft er met 50 miljoen maar twee keer zoveel als Noord-Korea.

Daarnaast was de Duitse eenwording onderdeel van een algehele bevrijding van Oost-Europa. Nijhuis: "Je kunt je de Duitse eenwording niet voorstellen zonder de val van het communisme in Rusland." De situatie in Oost-Azië is met China, waar het communistische regime nog stevig in het zadel zit, een heel andere.

Driedubbele verwerking van het verleden

De verschillen waar Nijhuis op wijst, noemt ook Chungki Song, professor aan de Kongju National University in Zuid-Korea, in een interview per mail. Hij onderzoekt hoe het naoorlogse Duitsland zijn verleden heeft verwerkt - zowel de nazi- als de

DDR-tijd. De omgang met het nazi-verleden en het feit dat de revolutie van 1989 vreedzaam is verlopen, hebben Duitsland geholpen bij de verwerking het Oost-Duitse communistische regime, zegt Song. "Ik ga ervan uit dat wij in Korea niet met een dubbele, maar met een driedubbele verwerking van het verleden geconfronteerd gaan worden: de Japanse overheersing (*tot 1945 - red.*), de militaire dictatuur die we in Zuid-Korea hebben gehad en de communistische dictatuur in het Noorden."

Een 'Modell-Deutschland', het sociaal-economische model van de Bondsrepubliek in de jaren tachtig dat als basis voor de Duitse eenwording een belangrijke rol heeft gespeeld, heeft Korea niet, aldus Song. "Het is zeer de vraag of de maatschappelijke verhoudingen die we in Zuid-Korea hebben als basis voor een Koreaanse hereniging kunnen dienen, want vooral bij het sociaal beleid zijn veel hervormingen nodig."

Duitse handleidingen voor Korea

Ondanks de grote verschillen tussen Duitsland en Korea heeft het wel degelijk zin de Duitse eenwording te bestuderen, zeggen onderzoekers in beide landen. Wetenschappers in het Oost-Duitse Halle zijn dit voorjaar een project begonnen waarin ze de lessen van de Duitse hereniging willen uitwerken in scenario's voor Korea. Ze hebben 12 jaar lang onderzoek gedaan naar vrijwel alle aspecten van de Duitse eenwording, zegt projectleider Everhard Holtmann van het Zentrum für Sozialforschung Halle in een telefonisch interview. "Denk aan de manier waarop je een bestuur opbouwt, of een markteconomie." Ook hebben de onderzoekers bijvoorbeeld de effecten van de eenwording op de identiteit van de bevolking en op de verhoudingen tussen de generaties bestudeerd.

Holtmann werkt samen met het Zuid-Koreaanse ministerie voor Eenwording en het Instituut voor Koreanistiek van de Freie Universität Berlin. Deze zomer komen de Duitse en Koreaanse wetenschappers en ambtenaren in Berlijn bij elkaar, zegt hij. Later dit jaar volgen ontmoetingen in Seoul. "Einddoel zijn praktische handleidingen die behulpzaam kunnen zijn bij de voorbereiding van een toekomstige systeemverandering in Korea." Holtmann formuleert het voorzichtig, benadrukt hij, juist omdat de verschillen tussen beide landen zo groot zijn en onduidelijk is onder welke omstandigheden een Koreaanse hereniging plaatsvindt.

'De West-Duitse oom was rijk'

Vanuit Seoul benadrukt Kim dat vóór en ná de vereniging twee aparte onderzoeksvelden zijn. Hij richt zich aan het KINU nu vooral op de aspecten die belangrijk waren vóór de val van de Muur. "Eén van de drijvende krachten achter de Duitse eenwording was de wens van de Oost-Duitse bevolking om deel uit te

maken van de West-Duitse verworvenheden. De Oost-Duitsers zagen op tv en in de media dat de West-Duitse oom rijk was. Er waren contacten tussen beide landen via kerken, via stedenbanden. 'Bij een hereniging zijn wij ook rijk' - dat idee was de impuls achter de Duitse hereniging."

Om dit effect ook in Korea te bewerkstelligen, moet Zuid-Korea samenwerking met Noord-Korea stimuleren, zegt Kim. "We moeten heel geleidelijk industriële contacten opbouwen, reismogelijkheden creëren. Op die manier kun je het denken in Noord-Korea proberen te veranderen, ervoor zorgen dat de mensen daar een hereniging willen zoals de Oost-Duitsers dat wilden."

Muntunie en privatisering

Hoe de contacten tussen Oost- en West-Duitsland voor 1989 verliepen, is inmiddels niet meer zo makkelijk te achterhalen, zegt Kim. Hij heeft moeite om aan gedetailleerde informatie te komen of met betrokkenen te spreken over die tijd, verzucht hij. "Veel mensen zijn al met pensioen."

De manier waarop Duitsland de eenwording in de praktijk heeft aangepakt, is pas relevant als er concreet sprake is van een Koreaanse eenwording, aldus Kim. Dan kun je kijken naar de dingen die daar goed en fout gingen. "Neem de muntunie. Bij de invoering daarvan had West-Duitsland de leiding. Veel Oost-Duitsers vonden dat ze die opgedrongen kregen. Daardoor is er een conflict ontstaan tussen de mensen in Oost- en West-Duitsland. Mocht Zuid-Korea een leidende rol krijgen bij een Koreaanse hereniging, kunnen we proberen dat niet te herhalen."

Song verwijst naar de Treuhandanstalt, de Duitse organisatie die het Oost-Duitse bedrijfsleven privatiseerde. "De vraag voor ons is straks hoe je de concurrentiepositie van Noord-Koreaanse ondernemingen kunt verbeteren." Veel bedrijven daar zijn zo verouderd dat ze moeten worden gesloten en andere bedrijven moeten worden geprivatiseerd, aldus Song. Duitsland heeft die ervaring. Er was bij de Treuhandanstalt weliswaar veel sprake van subsidiemisbruik en economische criminaliteit, zegt Song. "Maar die Duitse ervaringen kunnen ons goede en slechte voorbeelden geven."

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/84/zuid-korea-trekt-lessen-uit-de-duitse-hereniging>